

KESKUSTELUJA
RAKENNUSSUOJELUN
JA
RAKENNUSPERINNÖN
TULEVAISUUDESTA

Rakennussuojelun ja rakennusperinnön tulevaisuusprosessi

Varsinais-Suomen ELY-keskus toteutti yhdessä ympäristöministeriön ja Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa rakennussuojelun, kulttuuriympäristön ja rakennusalan asiantuntijoille suunnatun tulevaisuusprosessin.

Tulevaisuustyöhön sisältyvissä kuudessa työpajassa käytiin avointa ja ideoivaa keskustelua rakennussuojelun ja rakennetun kulttuuriympäristön muutoksista erilaisten vaihtoehtoisten tulevaisuuksien näkökulmasta.

Tavoitteena oli antaa syötteitä keskusteluun siitä, millaista rakennussuojelua Suomessa tarvitaan ja miten sitä tehdään. Pienryhmät valitsivat teeman, jonka puitteissa pohtivat rakennussuojelun erilaisia muotoja vuonna 2050.

Keskustelua ei rajattu rakennusperintölain mukaiseen erityiseen rakennussuojeluun. Rakennussuojelun käsitettä käytettiin vapaasti ja myös yleisistä ja epävirallisista suojelun muodoista keskusteltaessa.

Keskusteluissa käsiteltiin myös mahdollisia tulevaisuuden suojelukohteita, joita ei vielä ole suojeltu tai aiottukaan suojella lailla, kaavalla tai muilla keinoilla, mutta joita tulisi yhtä kaikki vaalia, hoivata tai säilyttää.

Tulevaisuusprosessin tuotos

HOIVAA, VAALI JA SÄILYTÄ – Tulevaisuuskeskusteluja rakennusperinnön ja -suojelun puolesta. TUTU eJulkaisu 6/2024.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-621-8>

Kirjoittajat

Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Anna Kirveennummi ja Katariina Heikkilä

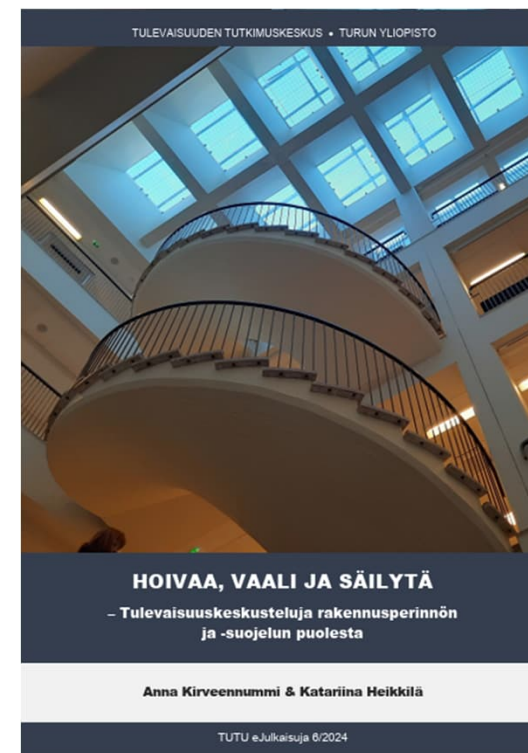
Toimituskunta

Varsinais-Suomen ELY-keskus

Mia Puotunen, Laura Hesso ja Kirsti Virkki

Ympäristöministeriö

Hanna Hämäläinen, Reko Korhonen ja Annukka Lyra

RAKENNUSSUOJELUN
TULEVAISUUDENKUVIA
VUOTTA 2050
LÄHESTYTTÄESSÄ

Tulevaisuuskuva 1: Kulttuuriympäristön vaaliminen tuo elinvoimaa

Työpajoissa keskusteltiin suomalaisesta rakentamisesta osana muuttuvaa yhteiskuntaa. Yhtenä oletuksena oli, että rakentaminen perustuisi vuonna 2050 edelleen sekä uudis- että täydennysrakentamiseen ilman suuria muutoksia.

Suunnittelussa ja rakentamisessa pyritäisiin joka tapauksessa huolehtimaan maiseman kerroksellisuudesta, sillä eri aikojen rakennuskulttuuria arvostettaisiin yhä selvemmin yhtenä elinvoimaisuuden ja dynaamisesti muuntuvana identiteetin lähteenä. Rakennusperintö ja kulttuuriympäristö muodostavat myös asukkaiden ja matkailijoiden arvostamia maisemallisia kokonaisuuksia.

Tulevaisuudenkuvan todennäköisyys ja esimerkiksi maaseudun ja kaupunkialueiden välisten erojen kasvaminen: Mitä voisi seurata Itä- ja Pohjois-Suomen harvaanasutuilla alueilla meneillään olevasta alueellisesta eriytymisestä. Voisiko maaseudun harvaan asuttujen alueiden rakennusperintö olla kokonaisuudessaankin vaarassa, jos rakennuksia ei enää käytettäisi samassa määrin kuin ennen?

Jos rakennusmateriaalien saatavuus ehtyisi – tulisiko maakuntien syrjäisemmistä alueista peräti kasvukeskusten materiaalipankkeja tai -reservaatteja?

Tulevaisuuskuva 2: Rakennusten arvokas materiaali pysyy käytössä

Keskustelujen toisena läpäisevänä teemana oli pohdinta siitä, josko vuonna 2050 luonnonvarojen niukkuus ja ympäristön kantokyvyn asettamat rajoitukset olisivat jo nostaneet kiertotalouteen pohjautuvan säännösten kaiken rakentamisen ja korjaamisen lähtökohdaksi.

Ekologisen kestävyys ja kiertotalouden kulttuurin uskottiin korostuvan vähitellen yleisen kulttuurisen muutoksen ja uusien sukupolvien myötä. Materiaalin suojeleminen ohjaa kaikkea lainsäädäntöä ja yhdyskuntarakentamista. Se johtaa painottamaan olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä, muunneltavuutta ja ylipäänsä rakennusten tai rakennusten osien uudelleenkäytettävyyttä.

Lineaarisesta elinkaariajattelusta on päästy eroon ja sen sijaan keskitytään rakennusten sykliseen korjattavuuteen: rakennukset ja rakennusten osat suunnitellaan alunalkaenkin niin, että kaikki on korjattavissa tai kierrätettävissä.

Tulevaisuuskuva 3: Rakennussuojelu on huolenpitoa tulevaisuudesta

Pienryhmätyöskentelyn kolmantena punaisena lankana oli rakennussuojelun näkeminen yksittäisten ihmisten valintoina, tekoina ja taitoina. Huolenpito sai käsitteenä entistä laajempia merkityksiä.

Pienryhmätyöskentelyssä keskustelijoita puhutti esimerkiksi maaseutualueiden tulevaisuus, rakennusten käyttömahdollisuudet ja eri alueilla rakennussuojelun parissa toimivien ihmisten mahdollisuus tehdä työtään. Entä jos kaikilla alueilla myöskään ole riittävästi rakennusperinnön asiantuntijoita.

Sekä kaupungeissa että maaseudulla on vuonna 2050 tärkeä huolehtia ihmisten hyvinvoinnista ja elinympäristön viihtyisyydestä. Rakennuksilla ja luonnolla on suuri merkitys ihmisten kokeman hyvän elämän, terveyden ja mielenterveyden näkökulmasta. Vuorovaikutuksella, sukupolvien välisillä ja yhteisöllisillä jaetuilla rakennusten historiaa avaavilla tarinoilla on suuri merkitys.

Tavoitteena on, että rakennetun ympäristön elinkaarta osataan pidentää ajoissa. Voisi olla tarpeen, että hylätyistä, huonokuntoisista tai vesivahingoille alttiista rakennuksista olisi mahdollisuus tehdä ”huoli-ilmoitus” ja saada viranomaiselta konkreettista apua tai ohjeita.

Tulevaisuuskuva 4: Muutokset pakottavat ennakoimaan ja etsimään uusia ratkaisuja

Ekologinen kestävyyskriisi haastaa rakennetun ympäristön kehittämistä, kaikki on lähtökohtaisesti säilytettävää ja purkamista tehdään vain erityisistä syistä.

Rakennusperinnöstä ja sen tekniikoista löydetään ratkaisuja, joilla ilmaston lämpenemistä voidaan hillitä ja siihen sopeutua. Toisaalta teknologia toimii sekä ongelmien ratkaisijana että myös uusien ongelmien luoja.

Rakennussuojelun osaaminen laajenee uusiin tekniikoihin. Uusien rakennusten kohdalla on ennakoitava, miten sitä korjataan siten että alkuperäiset arvot säilyvät.

Moni teknologinen innovaatio tai uusi materiaali voi haastaa rakennussuojelua, ja rakennussuojelu puolestaan näyttää suuntaa raaka-aineiden kestävään käyttöön. Paluu aikaisempien teknologisten ratkaisuiden äärelle on sekin keino uudistaa osaamista rakennusten kestävästä käytöstä.

Yksinkertaisista ja vuosisatoja käytössä olleista tekniikoista löytyy vastauksia myös ilmastonmuutoksen vaatimiin muutostarpeisiin.

KESKUSTELU
RAKENNUSSUOJELUN
TULEVAISUUDESTA JATKUU

Uusia näkökulmia ja kysymyksiä?

Parhaimmillaan edellä mainitut tulevaisuudenkuvat toimivat yhdessä, jolloin niistä voi poimia valikoituja osia tunnistaakseen nykyhetkessä hahmottuvia rakennussuojelun muotoja ja uusia mahdollisuuksia.

- *Millaisia usein tunnistettuja tai uusia näkökulmia ja kysymyksiä poiminnat herättävät?*
- *Mitkä näkökulmat ansaitisivat enemmän huomiota?*
- *Millaisia muita ongelmia ja mahdollisuuksia tässä käsitellyistä aihepiireistä voi tunnistaa?*
- *Millaisia vaikutuksia näillä erilaisilla kehityskuluilla voi olla maaseudun tai kaupungin rakennetuille ympäristöille?*

Keskusteluiden yhteisenä piirteenä on toive siitä, että rakennettua ympäristöä ja rakennusperintöä arvostetaan: **Miten suojelun tarvetta voitaisiin tehdä näkyväksi? Mikä sitä voisi haastaa?**

Esimerkkejä tunnistetuista kysymyksistä

Keskustelujen jatkamiseksi on työpajoissa esiin nousseita aihealueita ja konkreettisia kysymyksiä koottu yhteen.

Kysymyksiä voidaan hyödyntää muotoiltaessa tulevia strategioita ja konkreettisempia toimenpide-ehdotuksia erilaisia ohjelmia varten.

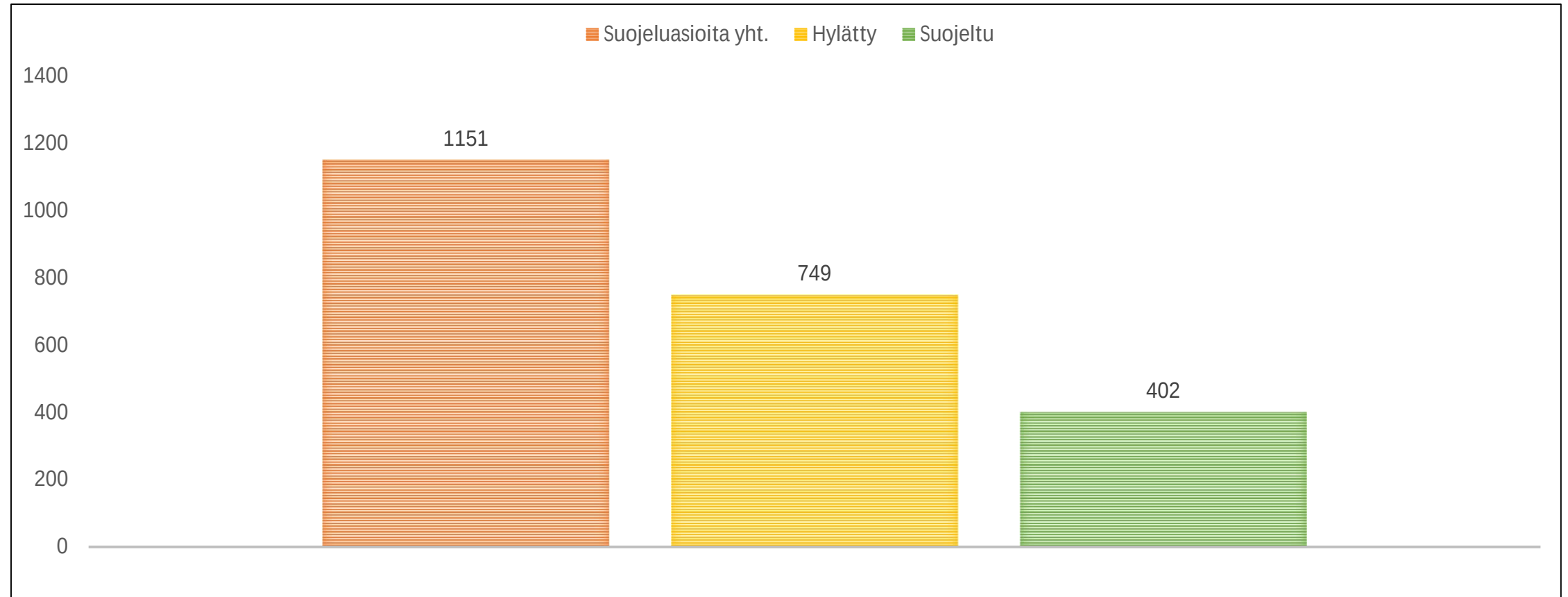
Raportista löytyy kysymyksiä aihealueittain raportin sivuilta 19-20.

- Suojelu, vaaliminen ja hoiva
- Rakennusten suunnittelu ja korjaaminen
- Alueet ja eriarvoisuus
- Vuorovaikutus, viestintä ja osallisuus
- Koulutus, osaaminen ja tietotaito
- Talous, avustukset

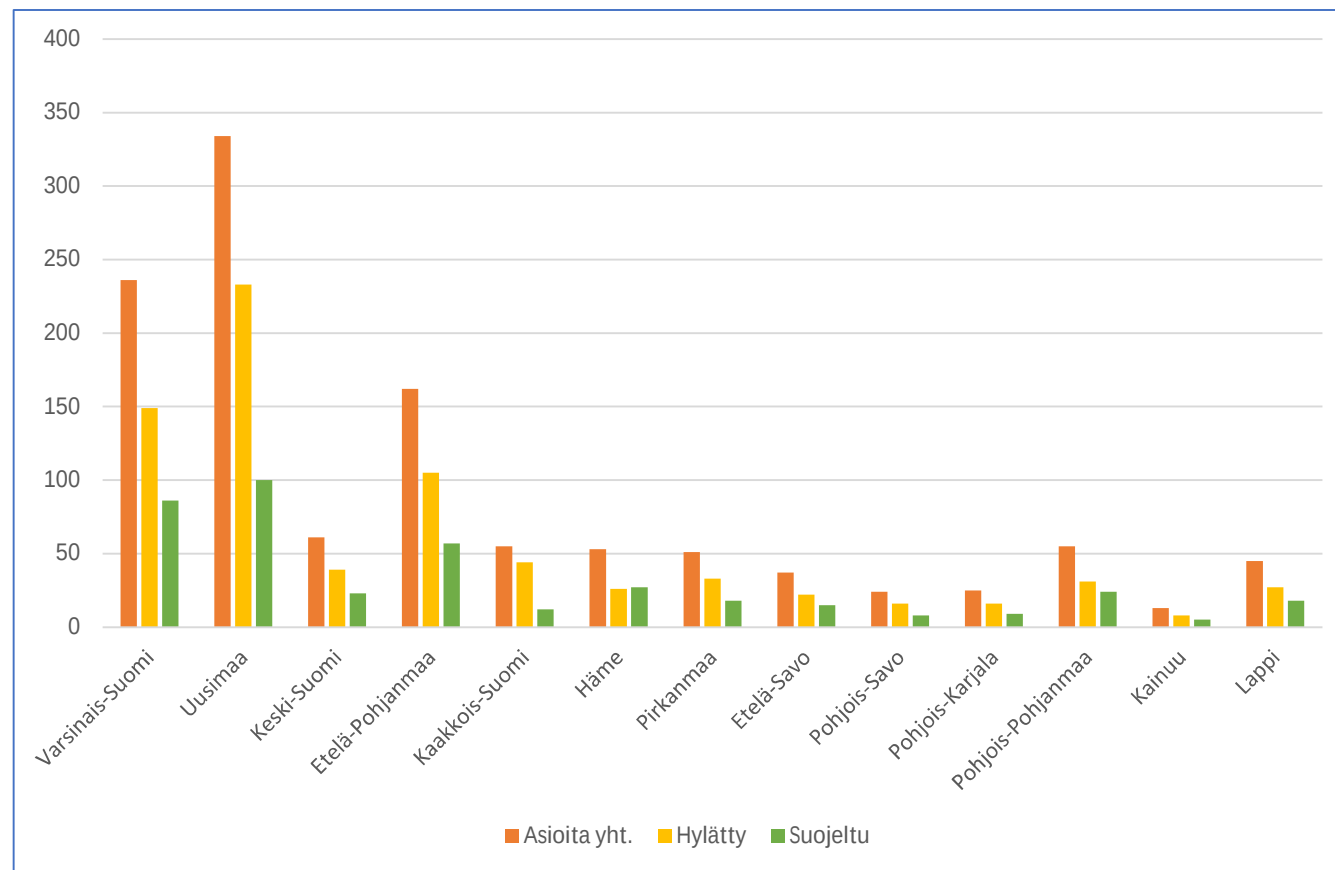
"KAIKKI SUOJELLAAN..."
– TILASTOTIETOA SUOJELUSTA

Käsitellyt suojeleuasiat ja ratkaisut 1960-2020 - luvulla

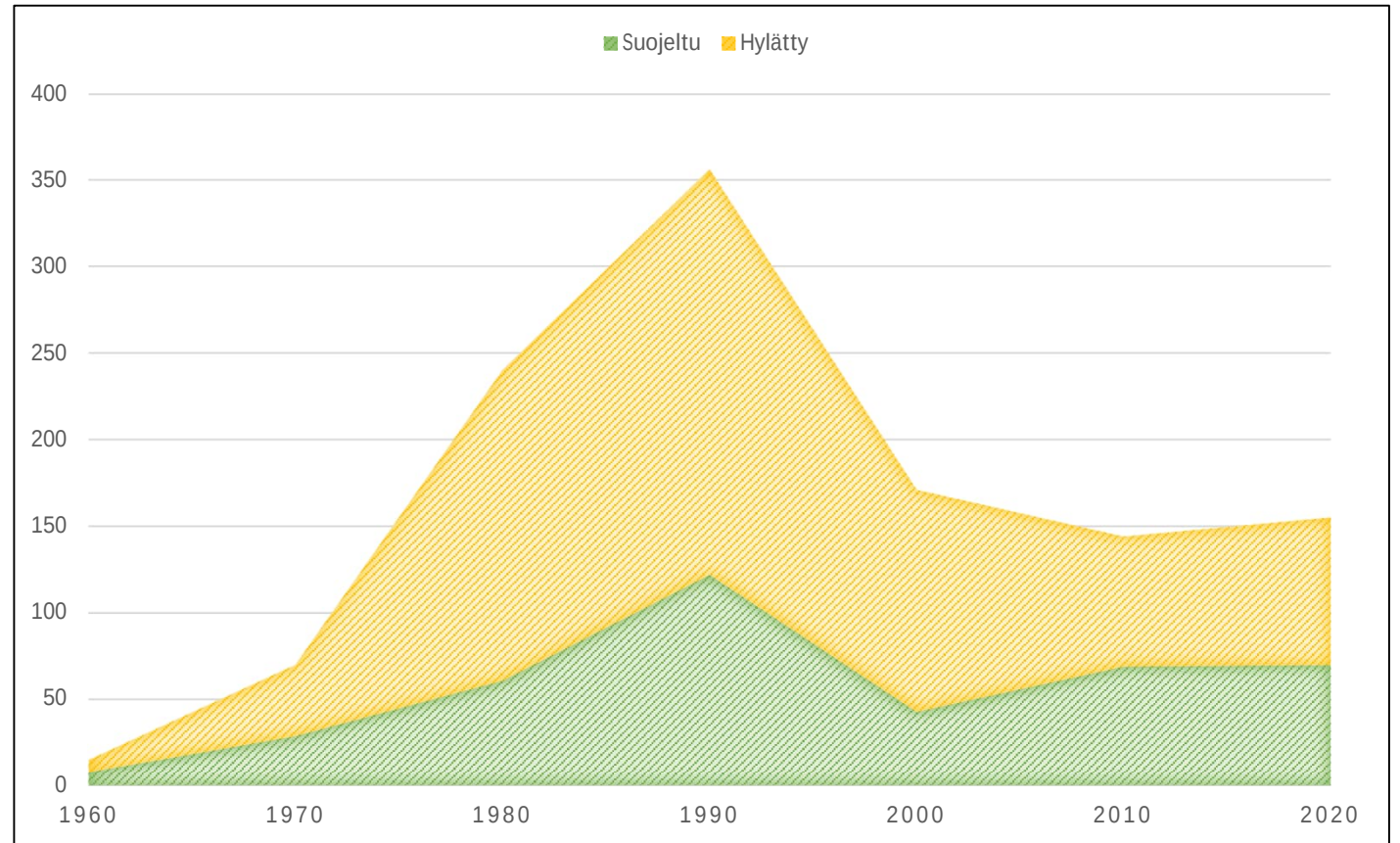
Käsitellyt suojeleuasiat ja ratkaisut ELY-keskuksittain

	Asioita yht.	Hylätty	Suojeltu
Varsinais-Suomi	236	149	86
Uusimaa	334	233	100
Keski-Suomi	61	39	23
Etelä-Pohjanmaa	162	105	57
Kaakkois-Suomi	55	44	12
Häme	53	26	27
Pirkanmaa	51	33	18
Etelä-Savo	37	22	15
Pohjoi-Savo	24	16	8
Pohjois-Karjala	25	16	9
Pohjois-Pohjanmaa	55	31	24
Kainuu	13	8	5
Lappi	45	27	18
	1151	749	402

Käsittelyt suojeluasiat ja ratkaisut vuosikymmenittäin

	Asioita yht.	Hylätty	Suojeltu
1960	15	7	8
1970	70	41	29
1980	240	179	61
1990	356	234	122
2000	171	128	43
2010	144	75	69
2020	155	85	70
	1151	749	402

KIITOS

Erityisasiantuntija
Rakennussuojelun koordinointi ja kehittäminen
Mia Puotunen
mia.puotunen@ely-keskus.fi